

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 2, Article Number: 4C0041

HUMANITIES

Received: June 2009

Accepted: March 2010

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2010 www.newwsa.com

Bekir Zengin

Karabuk University

bzengin@karabuk.edu.tr

Karabuk-Turkey

ALMAN KOLONYAL EDEBİYATI: HEINRICH VON KLEIST'IN "DIE VERLOBUNG IN ST.DOMINGO BAŞLIKLİ ESERİNDE İRK KAVRAMI

ÖZET

Bu çalışmada Alman kolonyalizminin tarihsel gelişimi ve bunun politik temelleri gösterilerek, Alman kolonyalizmine kaynaklık eden ve bir başyapıt olarak gösterilen Heinrich von Kleist'in "Die Verlobung in St.Domingo" başlıklı eserinde ırk kavramı ve kimlik sorunsalı sergilenmeye çalışılmıştır. Kleist'in bu eseri ile ilgili birçok eleştirel çalışmada, eserin yazıldığı dönemden dolayı çok sesli bir yapısı olduğu ve romanın ırkçı söylemlerle birlikte Avrupa uygarlığının hakkında da eleştirel söylemler içerdiği fakat Kleist'in bunu dengede tuttuğu belirtilmektedir. Bu makale ise romandaki ırkçılık söylemlerini ortaya koyarak romanın aslında kolonileştirilmiş insanların barbarlığı ve vahşeti hakkındaki mitleri kuvvetlendirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kolonyalizm, Koloni Edebiyatı, Öteki, Irkçılık, Yapı Sökümcülük

GERMAN COLONIAL LITERATURE: THE CONCEPT OF RACE IN HEINRICH VON KLEIST'S ST. DOMINGO

ABSTRACT

In this study, the concept of race and the problem of identity in Heinrich von Kleist's *St. Domingo*, which has been considered to be a significant source of German colonialism, have been studied through showing the development of German colonialism and its political bases. In most of the critical studies about this work of Kleist's, it has been said that there is a polyphonic structure in the novel due to the period in which it was written and that though the novel consists of the racist discourses along with the critical discourses of the European civilization, it does not appreciate the racism because Kleist balanced them in due portion in it. Yet, this essay aims at pinpointing the discourses about racism in the novel and showing that the novel, in effect, strengthens the myths about the barbarism and violence of the colonized people.

Keywords: Colonialism, The Colonial Literature, The Other, Racism, Deconstructionism

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İngiltere'nin öncülüğünü yaptığı, yeni ülkeler keşfetmek, oraları kendi toprağı yapmak veya kendi ülkesinin çıkarları için kullanma eğilimi, Avrupa ülkeleri arasında bir yarışa dönüşmüş, Portekiz, Hollanda, Belçika ve Fransa bu yarışa hemen katılırken, Almanya, bu yarışta oldukça geç yer almıştır. İnsanları maceraya yönlendiren, ülkesi için toprak kazandırma, birilerine efendilik yapma hayalini uyandıran eserler olarak görülen, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'su ile başlayan ve Koloni edebiyatı altında toplanabilecek edebi eserler de Alman edebiyatında doğal olarak daha geç dönemlerde ve daha az yoğunlukta görülmektedir. Keşfedilmemiş ülkelerde, doğal hayatlarını sürdüren insanlara, medeniyet götürmek gibi bir görev üstlenmiş görülen (gösterilen) çabaların arkasında, kendi dinini ve kültürünü kabul ettirme, yayma, o ülkenin yer altı ve yer üstü zenginliklerini kendi ülkesine kazandırma çabaları yatar. Bu yaklaşım aynı zamanda beraberinde, yerel halkın kültürünü ve kendisini küçümseme, onları ötekileştirme ve barbar topluluklar olarak görme eğilimini getirmiştir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada biz Heinrich von Kleist'in "Verlobung in St.Domingo" başlıklı eserinden hareketle, Alman kolonyalizmini ve bu konudaki politikalarını gösterdikten sonra, Alman koloni edebiyatının başlarında yer alan Heinrich von Kleist'in 'Die Verlobung in St.Domingo' başlıklı eserinde ırk kavramını, siyah insanın algılanışını, kimlik sorunsalını ortaya koymak istiyoruz. Kleist'in ırkçı bir yaklaşım sergilemediğini, Avrupalı insanı da eleştirdiğini belirten diğer yorumların tersine, burada biz eserde çok yönlü bakış açısına rağmen kolonial edebiyatın özelliklerinden olan, yerli halkı küçümseme, ötekileştirme, onları vahşi ve saldırgan olarak gösterme gibi eğilimlerin daha ağır bastığını göstermek istiyoruz.

3. ALMAN KOLONYALİZMİ (GERMAN COLONIALISM)

Almanya'nın kolonilere ilgisi, diğer ülkelere göre daha geç bir dönemde ortaya çıkması araştırmacılarca, Almanya'nın ortasında bulunduğu Avrupa'nın diğer ülkeleri gibi emperyalist ve sömürgeci bir kimliğe sahip olmaması gibi tezlerle açıklanır. Birçok araştırmacının başlangıcını 1874 olarak gösterdiği Alman sömürgeciliğinin temelinde, alaycı bir şekilde, komşularına karşı komik duruma düşmek istemediğinden koloni edinme yarışına girdiği ifade edilmektedir. (Bade, 1989:6) (Bade'nin bu cümlesindeki alay, kanımızca bu alanda geç kalınması karşısında hayıflanmayı da içermektedir) Koloni politikasının başlangıcı gösterilen 1870'li yıllarda, kolonileştirmeye olan ilginin nedeni olarak, Avrupa'nın, dolayısıyla Almanya'nın da artan nüfusu gösterilmektedir. Diğer taraftan, Almanya'dan Amerika'ya yılda 200 bin kişinin göç etmesi, politika değişikliğinin temelinde yatan önemli bir etkidir. Bu göçlerde Almanlar gittiği ülkede kimliklerini kaybedeceklerinden, Almanya'ya ait koloniler kurularak kültürlerini oraya taşımalarının daha anlamlı olacağı fikri politik bir söylem olarak öne çıkar (Speitkamp, 2005:15).

Almanya'nın kolonilere ilgisi, 1600'lü yıllarda başlasa bile, kolonilere yönelik sistemli bir politikanın başlangıcı, 1840'li yıllardır. Alman eski çağ bilimcisi ve coğrafyacı Heinrich Barth (1849) ve doktor Gustav Nachtigal'in Afrika izlenimlerini anlattıkları eserleri (1869-1875) bir hayli ilgi çekmiştir. (Speitkamp, 2006:15) Bu ve buna benzer eserler, tıpkı *Robinson Crusoe* gibi, bilinmeyen egzotik ülkelere seyahati, orada toprak ve köle sahibi olma maceralarını körüklemiştir. Koloni kazanmanın gündeme geldiği ilk politik söylemler 1848 devriminin parlamentosunda ortaya atılarak, uygulama alanları

aranmıştır. Ama Almanya'nın diğer ülkelerle rekabete girme isteği ve politik olarak koloniler üzerine somut planlar geliştirmeye başladığı yıllar, 1870'li yıllardır. (Speitkamp, 2006:17) (Alman Koloniyalizminin ayrıntılı tarihi için bkz. Speitkamp, 2006) Speitkamp'ın ileri sürdüğü gibi, Darwinizmin teorisinde yer alan, kuvvetlinin zayıfı yok ettiği savından hareketle kolonyal hareketlerin arttığı yönündeki iddiası doğruluk payı olsa da tüm hareketin nedenini açıklamaktan uzaktır. Çünkü Darwin'in teorisinden çok önce, Portekiz, İngiltere, Belçika, Hollanda, Fransa gibi devletler koloni kazanma yarışına çoktan başlamışlardı.

Almanya katıldığı bu yarışta, 1875 ile 1919 yılları arasında Afrika'da önemli sömürgeler kazanmıştır. Ancak kaybedilen 1.Dünya Savaşı sonrası, bütün bu koloniler galip devletlerce paylaşılmış, Almanya'nın Koloni macerası bir anlamda sona ermiştir.

Nazi döneminde ise, Almanya'nın kolonilere ilgisinin yoğun olduğu söylenemez. Hitler'in yayılma politikası kolonileştirmeyi kapsasa da, İngiltere ile deniz aşırı ülkelerde rekabet edilemeyeceği kabul edilmiş, esas ilgi alanının araya denizin girmediği, kara parçasının devam ettiği doğu olduğu öne çıkarılmıştır. Doğuya olan ilgiyi politik olarak temellendirmek için, Prusya'dan Volga nehrine kadar olan bölgelerde yaşayan Alman azınlıkların baskı altında oldukları motifi kullanılmıştır (Berg; Böhme: 1981:382).

Buraya kadar bahsettiğimiz Almanya'nın koloni tarihi, burada ele alacağımız Kleist'in eserinden sonrasını tanımlamaktadır. Bütün bu fikirlerin oluşumuna katkıda bulunan 1870 yılı öncesinde yayınlanan eserler ve geliştirilen politikalar temel olma açısından önemlidir. Almanya'nın henüz çok fazla koloni deneyimi olmamasına rağmen, bu alanda eserler verilmesi dikkat çekicidir. O yıllarda Fransa ile olan rekabetin etkisi olsa gerek Haiti önemli bir konu oluşturmaktadır.

Her ne kadar Bismark dönemiyle başlamış olarak gösterilse de Almanya'nın bu tarihten önce, kolonilere sahip olduğu Öztürk tarafından ifade edilmekte ve 1680-1874 yılları arasında Almanya'nın altı tane kolonisi olduğu tarihleriyle gösterilmektedir (Öztürk, 2007:42). Bu altı koloninin üç tanesi, Karayiplerde bulunmaktadır. Bu da aslında, Almanya'da o tarihlerde koloni olarak bilinen yerlerin başında akla hemen Karayip adalarını çağrıştırdığını getirmektedir. Kleist'in Haiti'ye ilgisi de aslında buradan kaynaklanabilir. Diğer taraftan, Kleist'in Prusya'da bulunduğu sırada patlak veren Prusya-Fransa savaşı sırasında Fransızlara esir düşmüş olması, onun politik görüşünü etkilemiş, milliyetçi tutumunun temelleri burada oluşmuştur (Wichmann, 1988:105). Burada ele alacağımız eserde, kısmen de olsa, Avrupa medeniyetinin yapısökümü sayılabilecek öğelere yer vermesi, ortaya çıkmış olan Fransız aleyhtarlığının yansıması sayılabilir.

4. YABANCI VE IRK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

(A GENERAL LOOK AT THE CONCEPTS OF THE FOREIGNER AND RACE)

"Yabancı", "öteki" gibi kavramlar son yıllarda etnolojik, antropolojik, dilbilimsel çalışmalarda ve bütün bu bilim dallarından faydalanan kültür çalışmalarında çok irdelenen kavramların başında gelir. Ancak, bu kavramlar geçtiğimiz yüzyıl içerisinde ortaya çıkan bilimlerin değil, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Romantizm felsefesi içinde, Fichte'nin "ben" ve "ben olmayan" felsefesinde ilk ifadesini bulur. Daha sonra dilbilim alanında yapısalcılıkta görülen bir göstergenin kendini diğerlerinden farklılığı yoluyla anlamlandırmasına uzanan ve nihayetinde postmodern felsefede ayırımlara dikkat çeken post yapısalcı ve yapısökümcü felsefede yerini sağlamlaştıran bir kavramlardır.

Aslında yabancıya yönelik olumsuz tavırların temelini, tarih öncesi dönemlerden insan genlerine kazınan hayatta kalma korkusuyla

açıklayabiliriz. Hayatta kalma mücadelesi, bir başkası ile karşılaşmada tehlikeye girmiş gibi görünmektedir. Fiske'ye göre ise, insan beyni çalışma yapısı itibarıyla, "sonsuz sayıda ikili karşıtlık üretmeye" eğilimlidir. (Fiske, 2003:154) "Ben olmayan" olumsuz ve karşıtımız olarak, varlığımız konusunda bizi tedirgin eder. Bu karşıtlıklar, kimlik oluşumu konusunda da önemli bir rol oynamaktadır. Yabancıyı dışlama, onu görmezden gelmenin temelinde, kendi yerini güvence altına alma isteği öne çıkar (Öztürk, 2007:15). Ancak, kolonileşme ile birlikte karşılaşılan yerlilerle, bu duyguların yön değiştirdiğini görmekteyiz. Kendilerinden daha düşük bir kültüre sahip olan, rengi farklı insanlarla karşılaşma, Avrupa insanında, doğaya daha yakın olan bu insanları küçümseme duygularını körüklemiştir. Bununla birlikte bu insanların "ekonomi, politika, hukuk, din, tarih vs gibi yazılı bir sisteme" (Öztürk, 2007:16) sahip olmaları, güç bakımından kendilerini savunamayacak durumda olmaları, bu insanların yaşadıkları topraklara sahip olma ve kendi ülkelerine katma girişimlerini kolaylaştırmıştır. Bu insanların kültürel açıdan daha alt düzeyde olmaları görüşünden hareketle, o insanlara medeniyet, kültür ve din götürme gibi idealler sömürgeleştirme ve köleleştirmeye kılıf oluşturmak için geliştirilen söylemlerdir. Sömürgelerden getirilen kölelerin şehirlerde, çiftliklerde görülmeye başlanması, ırkçılığın da ilk temellerini oluşturmaya başlamıştır. Bu yabancı insanlara tepeden bakma, insanlık dışı muamele tarih boyunca hep mücadele edilen konular olmuştur.

Bugün ayıplanacak bir konu durumuna gelen ırkçılık ve bunu savunan ideolojiler, van Dijk'a göre nerdeyse Avrupalının genlerinde vardır:

"Aksine, bunlar pek çok Avrupalı'nın toplumsal zekasında tarihi, toplumsal ve kültürel olarak kemikleşmiş olan ve Avrupalı olmayan diğerleri hakkındaki inançlarını aşağı yukarı kontrol eden inançlardır" (Van Dijk, 2003:52)

Bugün artık, ırkçılığa karşı mücadele sosyal hayatın bütün alanlarında sürdürülmektedir. Ancak van Dijk'a göre, Avrupa dışından gelen bu insanlar, tehlikeli olarak görülmeseler bile, "farklı, sapkın ve problemlili" olarak algılanmaktadırlar (Van Dijk;2003:54). Aytaç günümüz "kültür bilimsel yabancı araştırmaları, yabancıyı kültürel çeşitlilik ve zenginlik olarak" (Aytaç, 2005:98) değerlendirdiğini belirtirken, bunun resmi bir politika ve üst yapısal bir söylemden öteye gidemediği gerçeğini göz ardı etmektedir.

5. VERLOBUNG IN ST.DOMINGO'DA İÇERİK VE TARİHSEL ARKA PLAN (THE CONTENTS AND HISTORICAL BACKGROUND IN 'VERLOBUNG IN ST.DOMINGO)

Kleist'in 1811 yılında yayınlanan bu eserinde konu Haiti bağımsızlık savaşı yıllarında geçer. Tarihsel arka plana baktığımızda, İngiltere'nin öncülüğünü ettiği, köleliğin kaldırılmasına 1794 yılında Fransa da katılır. Ancak, "Siyah Napolyon" olarak anılan vali Toussaint L'ouvertures'nin etkinliğinin artması, koloninin elden çıkma tehlikesini ortaya çıkarır. Bunun üzerine, Napoleon 1802 yılında büyük bir ordu göndererek, koloniyi korumak ve köleliği tekrar geri getirmek için büyük bir ordu gönderir. Ancak savaşı kaybederler ve bunun ardından Haiti bağımsızlığını kazanır (Bkz. Bay, 2005:74).

Kleist'in eserinde de bu savaş yıllarında yaşanan bir olay anlatılır. Gustav, yanındakilerle birlikte Port au Prince limanına ulaşmak için yola çıkar, ancak erzakları bitince, Gustav yanındakileri güvenli bir yere bıraktıktan sonra, çevre çiftliklerden birinden yardım istemeye gider. Kapısını çaldığı çiftlik evinde yaşayan Hoango Congo, beyazlara karşı savaşta öncülüğü çeken biridir. Ancak evde olmadığı zamanlar, eşi Babekan ve melez kız Toni'ye kapıyı çalan bir beyaz

olursa, içeri almalarını ve kendisi gelen kadar oyalamalarını söyler. Bu tuzağa düşen Gustav, melez kız Toni ile konuşmalarında ona aşık olur ve aralarında nişanlanırlar. Babekan, Toni ile Gustav arasındaki yakınlaşmayı sezer ve Toni düşüncelerini açıkça söyleyince onu ihanetle suçlar. O sırada eve gelen Hoango, Toni'nin Gustav'a yardım etme fikirlerini altüst eder. Toni, Gustav'ı uyurken bağlar ve odaya giren Babekan ve Hoango'ya kendisinin ihanet etmediğini göstermek ister. Toni bir yolunu bulup, Gustav'ın yanındakilere ulaşır ve onları gece yarısı eve alır. Gustav'ı çözerler, ancak Gustav, olan biteni anlayacak durumda değilken, Toni'nin kendisine ihanet ettiğini düşünerek, tabancasını çeker ve Toni'yi vurur. Gerçeği öğrendiğinde ise, tabancayı kendisine doğrultur ve orada intihar eder.

Eser iletişim kuramama, yanlış anlama ve ihanetin farklı algılanışı üzerine kurulmuştur diyebiliriz. Anlatıcının bakış açısından verilen olaylarda, genelde yerli halk aleyhine kullanılan olumsuz ifadelerin yoğunluğu ırkçı bir yaklaşımı akla getirmekte, bazı cümlelerde Avrupalıların üstünlükleri, orayı işgal etmeleri doğal bir gelişme olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Diğer taraftan, Avrupalıyı da eleştiren, onun medeniyetini yıkıma uğratan cümleler olsa da bunlar ırkçı söylemler yanında daha sönük kalmaktadır. Klasizm ile Romantizm arasında bir yazar olan Kleist, eserinde, kutupluluk ilkesine sadık kaldığı söylenebilir. Tek yönlü bir bakış açısı yerine farklı açılardan bakmayı denemiştir. Kleist'in farklı açılardan yaklaşmasının arkasında, Kant felsefesi ile tanışmanın olduğu görülmektedir. "Kant krizi" olarak adlandırılan bu dönem, Kleist'ta görecelilik düşüncesini uyandırmıştır. Farklı açılardan bakmaya yönlendiren bu görüşünü yansımaları Kleist'in kız kardeşi Ulrike'ye yazdığı mektupta şöyle ifadesini bulmaktadır:

"Çok kısa bir süre önce seni benden daha çok sarsacak yeni Kant felsefesi denilen şeyle tanıştım. ... Eğer insanlar göz yerine, yeşil camlara sahip olsalardı, bununla gördükleri her şeyi yeşil olarak yorumlamak zorunda kalacaklardı - ve hiçbir zaman, gözlerinin nesnelere olduğu gibi mi gösterip göstermediği konusunda karar veremeyeceklerdi. Zihin için de aynı şey geçerli. Biz de bizim gerçek olarak adlandırdığımız şeyin, gerçekten gerçek mi yoksa sadece bize mi öyle görüldüğü konusunda karar veremeyiz." (Nicolai'ye göre: 1976:22).

Görünen gerçeğin gerçekliği konusunda şüpheye davet eden Kleist, bunu eserinde farklı bakış açılarından bakmayı deneyerek gerçekleştirmeye çalışmıştır. Günümüz yapısökümcü yaklaşımı da Romantizmin bu ilkesini başka bir ifadeyle ama romantizme yakın bir şekilde yeniden tanımlar: Metnin tutarlı bir yapı olmadığını ve içinde 'gerilim ve çelişkiler' içerdiğini ve metnin heterojen bir yapı arzemediğini söyleyen yapısökümcüler (Aytaç; 2003:219) bu görüşleriyle Romantizm felsefesinin uzak akrabası gibi görünmektedirler. Biz şimdi esere geri dönerek, eserdeki, ırkçılık söylemlerini ve Avrupa medeniyetini yönelik yapısökümcü söylemleri göstermek istiyoruz.

5. IRKÇILIK SÖYLEMLERİ VE KİMLİK SORUNLARI (RACIST DISCOURSES AND THE PROBLEM OF IDENTITY)

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, bağımsızlık savaşı yıllarında geçen olaylarda eserin başkahramanlarından Congo Hoango'nun tasviriyle başlayan cümleler daha en baştan, yerliler aleyhine bir söylemi içerdiğini belli eden sıfatlarla örülmüştür:

"Zu Port au Prince, auf dem französischen Anteil der Insel St.Domingo, lebte, zu Anfange dieses Jahrhunderts, als die Schwarzen die Weißen ermordeten, auf der Pflanzung des Herrn

Guillaume von Villeneuve, ein fürchterlicher alter Neger, namens Congo Hoango." (Kleist, 2006:3)

"St.Domingo adasının Fransız bölgesindeki Port au Prince'de, siyahların beyazları öldürdüğü zamanlarda Bay Guillaume von Villeneuve'nin çiftliğinde Congo Hoango isminde yaşlı, korkunç bir zenci yaşıyordu."

Burada ilk karşımıza çıkan "siyahlar beyazları öldürürken" ve "korkunç yaşlı bir zenci" tasvirleri okuyucuyu yeterince yönlendirici niteliktedir. Bu cümleden, adanın Fransız bölgesinde (yani adanın bir kısmının Fransızlara ait olması doğal bir şeydir) siyahlar, beyazları haksız yere öldürüyormuş gibi bir anlam çıkmaktadır. Buna ek olarak kullanılan korkunç yaşlı bir zenci tiplemesi, zaten koloni insanlarına ön yargılı ve ondan tehlike geleceğini düşünen okuyucunun gözünde, eli kanlı iri yarı bir zenci uyandırmaktadır.

Bu cümlelerden sonra gelen Hoango'nun geçmişini ve yaptıklarını anlatan cümleler yine okuyucudaki korkunç yerli imajını kuvvetlendirmeye yöneliktir. Hoango, Küba'ya giderken denizde efendisini ölümden kurtarır ve efendisi tarafından kendisine sonsuz iyilikler "bahşedilir". Özgürlüğü geri verilir, çiftliğin gözetimi kendisine verilir ve Babekan eş olarak hediye edilir. Hoango 60 yaşına gelince, efendisi, kendisine miras bırakacağını gösteren bir belge verir. Ama bütün bu iyiliklere "rağmen", ayaklanma başlayınca Hoango, efendisinin alnına bir kurşun sıkmaktan geri kalmaz. Bu olayların anlatımında kullanılan "*nicht nur, dass Herr Guillaume ihm auf der Stelle seine Freiheit schenkte... er machte ihn sogar, zum Aufseher seiner ... Besizung*" (Kleist;2006:3) cümlesinde yer alan, "ona hemen oracıkta yalnızca özgürlüğünü vermekle kalmadı, hatta onu mülkünün gözetimini ona verdi" cümlesinde, özgürlük siyah insana verilen bir lütufmuş gibi çağrışım yapmakta, onun adaya Avrupalılar gelmeden önce, özgür olduğu unutulmaktadır. Dolayısıyla bu bir lütuf değildir. Burada kullanılan "... und doch konnten alle diese Beweise von Dankbarkeit Herrn Villeneuve vor der Wut dieses grimmigen Menschen nicht schützen" (Kleist;2006:3) (fakat müteşekkirliğin bütün bu belgeleri Bay Villeneuve'ü bu korkunç insanın öfkesinden koruyamadı) cümlesindeki, bütün bu iyilikler karşısında müteşekkir olması gereken Hoango "vahşi, hiddetli" sıfatlarıyla yine insanlık dışı bir davranış sergilemiş gibi gösterilmektedir. Hoango, çevresindekileri örgütleyen biri olarak ayaklanmanın öncülerindedir ve evdeki melez kız Toni ve Toni'nin annesi Babekan'ı beyazlara tuzak kurmaya yönlendiren kişidir ve "insancıl olmayan bir intikam" peşindedir (Kleist;2006:4). Zencilerin intikam duygularını anlamsız bulan, cümleler aynı zamanda, bağımsızlık isteğini de küçümser niteliktedir. Hoango, beyazlardan bahsederken de "diese weißen Hunde" (bu beyaz köpekler) diye bahseder. Bu da beyaz okuyucuda Hoango'ya karşı yeterince önyargı ve nefret uyandıracak bir ifade tarzıdır. Eserde üç kere tekrarlanan, "beyazların katledilmesi" ifadesi, beyazlara karşı yürütülen tekyönlü acımasız bir savaşa dikkat çeker.

Eserde karşımıza çıkan melezler için kullanılan iki kavram olması dikkat çekmektedir: Mestize (beyazla kızıl deriliden doğan melez) ve Mulattin (beyazla zenciden doğan melez). Bu da kültürü yansıtmaya bakımından önemli bir noktadır. Bilindiği gibi dil, hem kültürün taşıyıcısı konumundadır hem de kültür tarafından biçimlenmektedir. Bu Alman dilindeki ince ayrımı ve bu kültürün yaygınlığını göstermesi açısından ilginçtir.

Davranış biçimleri aynı fakat amaçları farklı olan Babekan ile Gustav arasındaki konuşmada, kendisini Gustav ile hem fikir olduğunu belirten Babekan'ın ifadelerin en başında, Babekan için kullanılan "heucheln" (ikiyüzlülük etmek) fiili, Babekan'ın aslında Gustav'a inandırıcı görünebilmek için yalan söylediğini ima etmektedir. Daha

sonraki sayfalarda, Babekan'ın beyazlardan nefret ettiğinin belirtilmesi (Kleist;2006:23), onun bütün ifadelerinin aslında gerçeği yansıtmadığını gösterir. Babekan'ın kendisini bu savaşın karşıtı gibi gösteren sözcükler seçmek için özen göstermesinin arkasında, Gustav'ın o gece evde kalmasını sağlamaktır. Bu yüzden, Babekan'ın söyledikleri sadece rolünü oynamak olarak adlandırılabilir. Hatta Babekan o kadar ileri gider ki, Babekan, Gustav'ın beyaz cilt rengiyle, zencilerin ülkesinde nasıl çiftliklerine kadar ulaştıklarına şaşarken, kullandığı "Mohrenland" alçaltıcı bir ifade olarak göze çarpar ve beyazlar tarafından kullanılan bu sözcüğün, yerli birisi tarafından söylenmesi ironik bir anlam taşır (Kleist;2006:8). Ancak aynı şekilde, Gustav da, Babekan'ın gözünde güven kazanmak ve ondan yardım ummak için, davranışını değiştirerek maske takmak zorunda kalır. Konuşmasında devamlı dini öğeler kullanması, onu etkilemeye çalışması ve bu çabanın doruk noktasını oluşturan "yüzünüzün renginden yüzüme bir ışık yansıyor" demesi, durumu komediye dönüştürmektedir (Kleist;2006:8). Ama anlatıcı burada Gustav için "ikiyüzlülük yapmak" fiilini kullanmamıştır.

6. AVRUPA MEDENİYETİNİN YAPISÖKÜMÜ (DECONSTRUCTION OF EUROPEAN CIVILIZATION)

Yerli halkı niteleyen bu aşırı katı görünen ifadelerin yanı sıra eserde yansıtılan bir konu da, Avrupa medeniyetinin ve beyaz insanın olumsuz yanlarıdır. Ancak bunlar, yerli halkı tanımlayan olumsuz ifadeler kadar yoğun değildir.

Avrupalıya karşı kullanılan ilk yergi sözcüğü kitabın birinci sayfasındadır ve Hoango'yu anlatan, olumsuz cümlenin içine sıkıştırılmıştır. Hoango, intikam için çiftliği ateşe verirken, beyazların uyguladığı mezalim hep hatırlanır. Burada beyazların yaptığı "Tyrannei" (zorbalık, barbarlık) sözcüğü ile verilmiştir (Kleist, 2006:3). Ancak, beyazların yaptığı bütün bu mezalim tek kelime ile anılıp geçilmekte, ayrıntı verilmediği gibi, başka bir yerde tekrar dile getirilmemiştir.

Babekan, Gustav ile konuşmasında, efendisi tarafından Fransa'ya götürüldüğünde Bertrand isimli bir beyaz tarafından kandırıldığını ve hamile kaldığını anlatır. Bertrand, daha sonra beyaz bir kadınla evlenmek için, çocuğun kendisinden olmadığını söyler ve mahkemede çocuğun velayetini reddeder. Babekan, yalan söylediği için 60 kırbaça cezasına çarptırılır (Kleist;2006:13). Burada Avrupalı insanın ikiyüzlülüğü ve yalancılığı, kendi çıkarı söz konusu olunca, sözünden dönebileceğini gösterirken, mahkeme de, beyaz adamdan yana karar vererek, "öteki"ni cezalandırmaktadır.

Avrupalının değerlerini tartışmaya açan bir başka cümle, evlilik konusundadır. Toni, aslında kendisini komşu çocuğun istediğini ama yaşının henüz 14 olması nedeniyle, evlendirilmediğini söyler. Bunu üzerine, Gustav, kendi ülkesinde kız çocuklarının evlenebilmeleri için, 14 yaşından altı hafta almalarının yeterli olduğunu söyleyerek, daha medeni görülen Avrupa'nın bu konuda yerlilerden daha geride olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, Avrupalının yerli kadınları seks objesi olarak görme eğilimi düşünülürse, kendini medeni gören Avrupalının bu üstünlüğü burada tersyüz edilmektedir. Gustav'ın Toni ile yatması ise, bunu somutlaştırarak, kendini kurtarma pahasına başkasının hayatını değiştirmeyi göze alması daha düşük erdem olarak göze çarpar.

Toni, savaşın nedenini bir türlü anlayamazken, bunu Gustav'a sorar: Gustav bir taraftan "adanın efendisi olarak beyazların siyahlara olan davranışları" diyerek, kötü muameleye gönderme yaparken diğer taraftan bunun yüzyıllardır böyle olageldiğini söyleyerek, durumu doğallaştırmakta, Avrupalıların oranın efendisi olduğu fikrini

yerleştirmektedir. Bu kolonyalist dönem söylemlerin başında gelen bir cevaptır (Kleist, 2006:14).

Gustav, Toni'yi kandırmak için, pembe tablolar çizer ve oradan kurtulduklarında, "en değerli varlığı" olarak onu da İsviçre'ye götürüleceğine inandırır. Avrupalının acımasızlığını gösteren bir başka husus, Gustav'ın nişanlısının başına gelenleri anlattığı hikayede ortaya çıkar. Fransız devrimcilerine muhalefet eden Gustav'ı arayan polis, onu bulamayınca nişanlısını giyotine yatırır. Gustav, bunu duyar duymaz koşarak giyotinin bulunduğu meydana gelir ve "canavarlar, aradığınız benim" demesine rağmen, giyotine yatırılmış nişanlısının "hayır, bu adamı tanımıyorum" (Kleist, 2006:19) demesiyle, giyotini indirirler. Aslında Gustav bunu, aralarında yakınlaşma olan Toni'nin gerçekten kendisini sevip sevemeyeceğini sınamak ve onu kendi tarafına çekebilmek için anlatır. Sevgiye sadık kalmamak, burada hayata mal olacağından Gustav, Toni'nin kendisine ve sevgisine sadık kalıp kalamayacağından emin olmak ister. Çünkü Gustav, bu hikayeden önce, adada yaşanan ve zenci bir kadının intikamını anlatan başka bir olayı aktarır: bu hikayede, kendisini terk eden beyaz adamın iç savaşta çaresizliğini gören ve canını kurtarmak için her yola başvurabileceğini sezen ilk karısı bundan faydalanır. Onu eve alır ve onunla yatar. Onunla tekrar ilişkiye girdikten sonra ise, kendisinin veba olduğunu ve böylece kendisinden intikam aldığını söyler (Kleist, 2006:15). Bu hikayeden sonra, Gustav, Toni'ye kendisinin böyle bir şey yapıp yamayacağını sorar. Toni'nin cevabı kesin bir "hayır"dır. (Kleist, 2006:15). Burada sevginin gücü, zenci ve beyaz kadın kıyaslamasıyla, zencilerin intikam için neleri yapabileceğini gösteren bir karşılaştırma olarak önemlidir.

Aralarındaki nişandan sonra, Toni Gustav'a ve beyaz ırka yaklaşım gösterirken, yerli ve siyahlara olan tutumu ve bakış açısı değişir. Hoango ve Babekan nereye ait olduklarını bilirler ve kimlik sorunu yaşamazlar, ancak beyazlardan intikam peşinde koştukları için olumsuz tiplerdir. Toni ise kendisini reddeden Avrupalı babaya rağmen, sevginin geldiğini düşündüğü başka bir Avrupalının peşinden düşünceleri karışır, kendini beyazları tuzağa düşürme ve öldürme planlarına alet eden ailesine tepki gösterir (Kleist, 2006:23). Teninin rengi açısından iki ırk arasında olan Toni, kimlik sorunu yaşamaktadır. Ancak, bir gece önce, Gustav ile kendi aralarında nişanlanmış olmaları ve geceyi onunla geçirmiş olması bu kimlik sorununu kolay atlatmasına yardımcı olur ve Babekan ve Hoango'yu Gustav'ın amcası Bay Strömli'ye yakalattığı sahnede kendisini ihanetle suçlayan Hoango ve Babekan'a kendisinin beyaz olduğunu haykırır:

"Ich habe euch nicht verraten; ich bin eine Weiße, und dem Jüngling, den ihr gefangen haltet, verlobt; ich gehöre zu dem Geschlecht derer, mit denen ihr im offenen Kriege liegt, und werde vor Gott, dass ich mich auf ihre Seite stellte, zu verantworten wissen." (Ben size ihanet etmedim; ben bir beyazım, ve sizin rehin tuttuğunuz bu genç ile nişanlıyım. Ben sizin savaş halinde olduğunuzu ırka aidim ve tanrı önünde onların tarafında olduğum için, hesap vermeyi bilirim) (Kleist, 2006:38).

Toni'nin sonu trajiktir. Önce kendini büyüten annesi ve ona babalık yapan Hoango tarafından hainlikle suçlanır, ama yine aynı şekilde, kendisini ait hissettiği ırka mensup Avrupalı nişanlısı Gustav da onu ihanetle suçlar. Bu kaderin bir ironisidir. Ölümü de nişanlım dediği bir beyazdan gelir. Gustav'ın davranışı, tam bir Avrupalı gibidir. Hoango ihanetle suçladığı Toni'yi öldürmez (belki de öldürme fırsatı bulamaz), ama Gustav, beyaz ırkın doğal bir özelliği olarak gösterilen "efendi olma" özelliğiyle, Toni'yi hemen ihanetten ölümle cezalandırmaktan kaçınmaz. Çünkü efendiler cezalandırılabilir.

7. SONUÇ (CONCLUSION)

Diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında oldukça geç başlayan Alman kolonyalizmi ve ideolojisi, yine diğerleriyle kıyaslandığında oldukça kısa ömürlü olmuş, Almanya Birinci Dünya Savaşı sonrası bu konudaki politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır.

Ancak, Alman kolonyalizm ideolojisinin besleyen fikirlerin ilk ortaya çıkışları, 1600'ü yıllara kadar geri gitmektedir. Henüz net bir politika olmamasına rağmen, kolonyalizmin izleri edebi eserlerde nadir de olsa görülmüştür.

Bunlardan biri olan Heinrich von Kleist'ın "Die Verlobung in St.Domingo" başlıklı eseri, bu alanda çığır açıcı bir eser olarak görülmektedir. Eser karşıtlıklar dengesi üzerine kurulmuş, kontrapunktik bir yapı sergilemesine ve Avrupa medeniyetine yönelik eleştirileri içerse de, Kolonyalist eserlerin ideolojilerini yansıtır tarzıdır. Özellikle Hoango Congo'nun tasvirinde kullanılan sıfatlar dikkat çekicidir. Hoango tipiyle insanlarda korku uyandıracak bir zenci tiplmesi yaratılırken davranış açısından da vahşi, acımasız, intikam peşinde biri olarak gösterilir. Beyazların yerlilere yaptıkları zalimce davranışlar, sadece bir kelime (Tyrannei) ile anılırken, siyahların buna karşı ayaklanmaları, kanlı, acımasız bir vahşet olarak eser boyunca ifadesini bulur. Bütün bunlar o tarihlerde yerleşmeye başlayan ve bugün kemikleşmiş olan, zencilerin saldırgan, yıkıcı, acımasız oldukları mitinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Gustav'ın ağzından, bu intikamın insancıl olmadığı ifade edilirken, bağımsızlık savaşı da çılgınlık olarak nitelenerek anlamsızlaştırılmaktadır. Bu Avrupalının orada bulunma nedenini, efendi olma durumunu doğallaştıran ve akılcılaştıran bir ifade ve yaklaşım tarzı olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

Birincil Eserler:

Von Kleist, H., (2006). Die Verlobung in St.Domingo. Reclam Verlag. Stuttgart.

İkincil Eserler:

- Aytaç, G., (2009). Genel Edebiyat Bilimi. Say Yayınları. Ankara.
- Aytaç, G., (2005). Edebiyat ve Kültür. Hece Yayınları. Ankara.
- Bade, K.J., (1989). Die zweite Reichsgründung in Übersee: Imperiale Visionen, Kolonialbewegung und Kolonialpolitik in der Bismarckzeit, in: Birke, Adolf M./Heydemann, Günther (Hrsg.), Die Herausforderung des europäischen Staatensystems. Nationale Ideologie und staatliches Interesse zwischen Restauration und Imperialismus, Göttingen/Zürich 1989, S.185.
- Bay, H., (2005). Germanistik und (Post)Kolonialismus. Zur Diskussion um Kleists Verlobung in St.Domingo. In: (Post)Kolonialismus und Deutsche Literatur. Hrsg. v.: Dunker, A., Aisthesis Verlag. Bielefeld.
- Berg, J. and Böhme H., (1981). Sozialgeschichte der deutschen Literatur von 1918 bis zur Gegenwart. Fischer Taschenbuch Verlag. Frankfurt/M.
- Fiske, J., (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş. Çeviren: S.İrvan. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.
- Wichmann, T., (1988.) Heinrich von Kleist. Sammlung Metzler. Realien zur Literatur. J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag GmbH. Tübingen.
- Öztürk, K., (2007). Die Postkoloniale Wende in der deutschsprachigen Literatur im Bezug auf das Fremde. Gülen Ofset. Eskişehir.

- Van Dijk, T. and Mils, S., (2003). Söylem ve İdeoloji. Mitoloji, Din, İdeoloji. Su Yayınları. Hazırlayanlar: Çoban B., Özarıslan, Z.; Su Yayınları. İstanbul.

İnternet Kaynakları:

www.jstor.org/stable/3198796 Nicolai, R.R.; (1976) Zum Situationsumschwung in Kleists Briefen und der "Verlobung in St. Domingo". South Atlantic Bulletin. Vol. 41 No: 2.